

BIFRÖST UNIVERSITY
HÁSKÓLINN Á BIFRÖST

Áhrif sameiningar sveitarfélaga á þjónustu við íbúa

Ráðstefna SSV 25. október 2023

Vífill Karlsson

BYGGÐASTOFNUN

SAMTÖK SVEITARFÉLAGA Á VESTURLANDI

Sameiningar sveitarfélaga

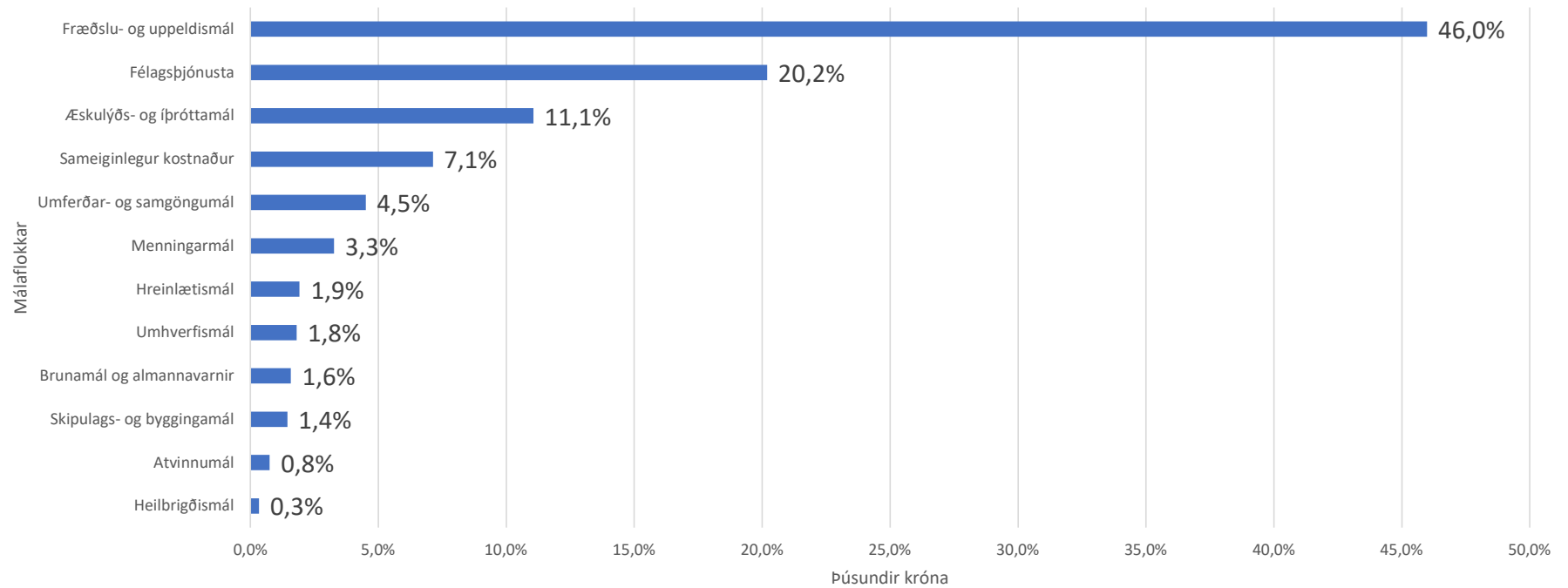
- Hvers vegna?
- Siðfræðileg rök
 - Jafnræði í þjónustu, nýting opinberra fjármuna.
- Lýðræðisleg rök
 - Kosningaþátttaka, nálægð kjörinna fulltrúa, afsal þjónustu
- Hagfræðileg rök
 - Ef það er stærðarhagkvæmni þá skynsamlegt: Lægri kostnaður
 - Mætti nýta
 - Auka þjónustu
 - Lækka skatta eða þjónustugjöld

Stærðarhagkvæmni

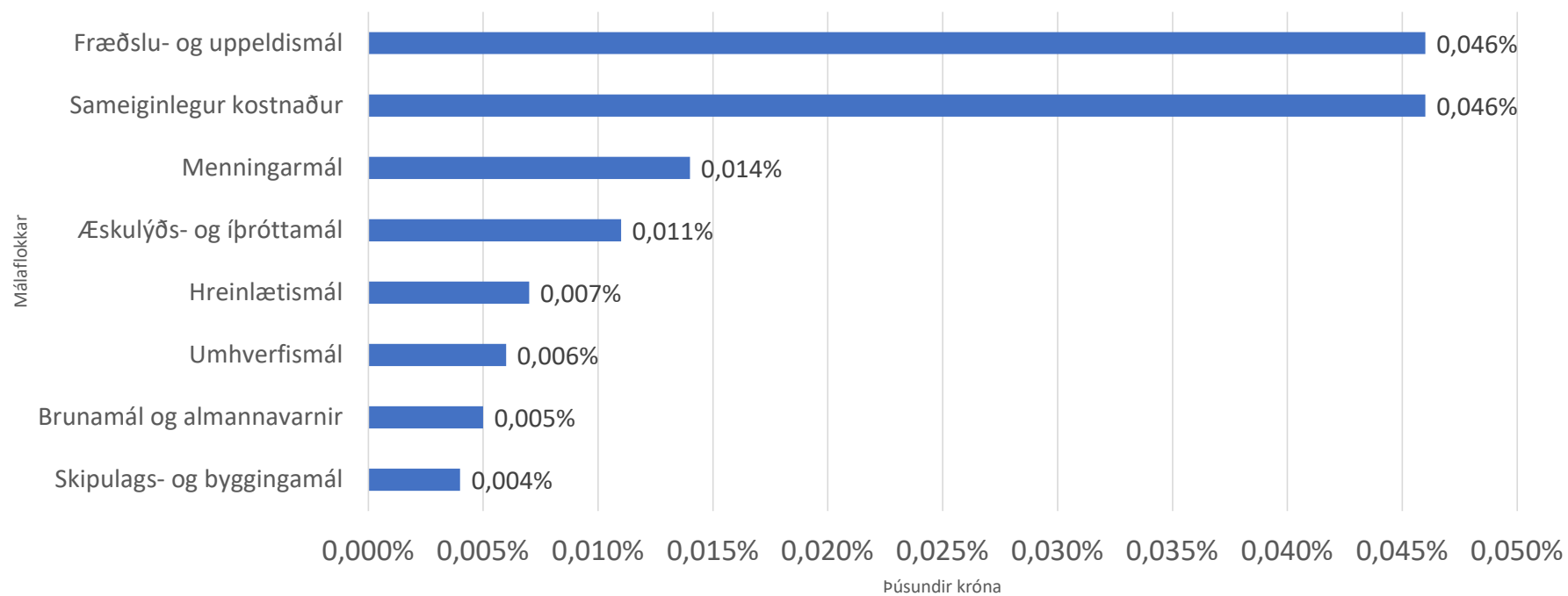
Er stærðarhagkvæmni í rekstri svf?

- Nokkrar eldri rannsóknir
- Ný rannsókn á betri gögnum frá 2004-2020 yfir öll svf á Ísl.
 - Stærðarhagkvæmni í 8-9 málaflokkum af 12

Vægi kostnaðar

Væntur hlutfallslegur árangur

Þjónusta

Rannsókn á ábata í kjölfar sameininga

- Sameiningar sveitarfélaga og húsnæðisverð (Vífill Karlsson, 2022):
 - Sýndi fram á að sameiningar hafa skilað ávinningi.
 - Sérstaklega í tilfalli sameininga fleiri en tveggja sveitarfélaga
 - Þjónusta/lægri kostnaði?
 - Náði ekki til minnstu sveitarfélaganna

Rannsókn á dreifbýlissamfélögum

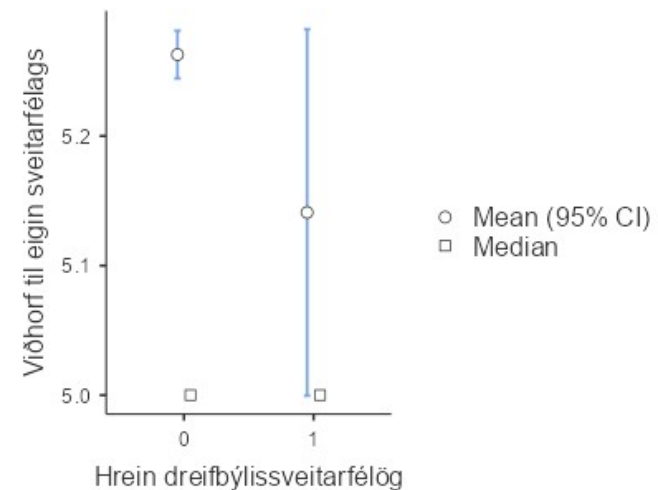
- *Eru íbúar hreinna dreifbýlissveitarfélaga ánægðari með sveitarfélagið sitt og veigamikla þjónustu þeirra en íbúar dreifbýlis í blönduðum sveitarfélögum (sveitarfélög dreifbýlis og þéttbýlissamfélaga)?*
 - Hér verður því gerð tilraun til að skoða hvort íbúar í dreifbýli sveitarfélaga með sterkum þjónustukjarna séu ánægðari eða óánægðari en íbúar í hreinum dreifbýlissveitarfélögum
 - Það ætti að gefa vísbendingu fyrir því hvort sveitirnar komi betur út í sveitarfélagi þar sem þær ráða einar ríkjum í stað þess að deila stjórn samfélagsins með stóru þéttbýli.
 - Niðurstöður rannsóknarinnar gætu verið mikilvægt leiðarstef fyrir hrein dreifbýlissveitarfélög sem hugleiða sameiningar á næstunni.

Hvaða þættir?

- Ánægðari með 7 þætti af þrettán en óánægðari með einn
 - Óánægðari með tónlistarskólann
- Ánægja með eftirfarandi 7:
 - Skipulagsmálin
 - Félagsþjónusta, 4 þættir
 - Þjónustu við aldraða, dvalarheimili, aðstoð við fólk í fjárhagsvanda og þjónustu við innflytjendur
 - Fræðslu-, uppeldis, íþróttá- og æskulýðsmálum, 2 þættir
 - Tækifæri til íþróttá- og tómstundaiðkunar og gæði unglíngastarfs

Grunnskólar og leikskólar

- Í reynd voru skoðanir miklu skiptari á gæðum grunnskóla og leikskóla í hreinum dreifbýlissveitarfélögum: Bestu svörin voru jafn góð og bestu svörin í hinum en verstu svörin miklu verri.

Gögnin

- Íbúakannanir landshlutanna árin 2016, 2017 og 2020
- Þar sem tæplega 17.000 tóku þátt
- Þar af tæplega 3.000 sem bjuggu í dreifbýli
 - Á bilinu 1.200 til 2.200 virk svör náðust í hverja aðhvarfsgreiningu

Hrein dreifbýlissveitarfélög

- Akrahreppur
- Árneshreppur
- Ásahreppur
- Eyja- og Miklaholtshreppur
- Fljótsdalshreppur
- Flóahreppur
- Helgafellssveit
- Húnavatnshreppur
- Kjósarhreppur
- Skagabyggð
- Skorradalshreppur
- Tjörneshreppur

Áhugavert dæmi

- Nýlokinni rannsókn á Húnaþingi vestra (borið saman við Dali og A-Hún) leiddi eftirfarandi í ljós (Vífill Karlsson, 2022):
 - Sameiningin er nú talin til einna af helstu gæfusporum samfélagsins
 - Hún tók samt verulega á.
 - Íbúar dreifbýlisins eru óánægðari með þjónustu sveitarfélagsins en íbúar þéttbýlisins
 - Þeir eru samt ánægðari (marktækt) með þjónustu síns sveitarfélags en íbúar í dreifbýli Dala og A-Hún.
 - Og marktækt ánægðari en allir aðrir íbúar í dreifbýli um land allt.
 - Það gefur vísbendingar fyrir árangri sameiningarinnar í Húnaþingi vestra sem fól m.a. í sér að skólinn í dreifbýlinu var lagður niður (og breytt í hótél löngu síðar).
- Húnaþing vestra hefur einn afgerandi stærstan þéttbýliskjarna (Hvammstanga) og kannski þrjú örbéttbýli (Borðeyri, Laugarbakka, og mögulega Víðihlíð). Þar er fjölmennt dreifbýli.

En hvað um fjölmennari sveitarfélög?

- Er hægt að segja eitthvað um þjónustu stærri sveitarfélaga?
- Batnar hún eftir því sem þau eru fjölmennari?
- Skoðuðum sömu þrettán þættina og í dreifbýlisrannsókninni

Þeir eru:

1. **Aldraðir**, þjónusta við aldraða
2. Ásýnd bæja og sveita
3. Dvalarheimili
4. **Fatlaðir**, þjónusta við þá
5. **Fjárhagsvandi**, þjónusta við fólk í fjárhagsvanda
6. Grunnskóli, gæði
7. **Innflytjendur**, þjónusta við innflytjendur
8. Íþróttir
9. Leikskóli
10. Skipulagsmál
11. Sorpmál
12. Tónlistarskóli
13. Unglingastarf

Er þjónusta betri í fjölmennari svf.

Þjónusta	Öll svf
Aldraðir	0,93 (-4,41) ↓
Ásýnd	0,92 (-4,63) ↓
Dvalarheimili	
Fatlaðir	1,13 (7,78) ↑
Fjárhagsvandi	0,96 (-2,65) ↓
Grunnskóli	1,03 (2,15) ↑
Innflytjendur	0,97 (-1,73) ↓
Íþróttir	1,41 (23,59) ↑
Leikskóli	1,07 (4,79) ↑
Skipulagsmál	0,96 (-2,59) ↓
Sorpmál	1,04 (2,38) ↑
Tónlistarskóli	1,09 (5,58) ↑
Unglingastarf	1,25 (14,58) ↑
Viðhorf til svf alm	

Er þjónusta betri í fjölmennari svf.

Þjónusta	Öll svf	Öll svf nema RVK
Aldraðir	0,93 (-4,41) ↓	
Ásýnd	0,92 (-4,63) ↓	
Dvalarheimili		1,05 (2,83) ↑
Fatlaðir	1,13 (7,78) ↑	1,26 (12,46) ↑
Fjárhagsvandi	0,96 (-2,65) ↓	0,94 (-2,81) ↓
Grunnskóli	1,03 (2,15) ↑	1,04 (2,57) ↑
Innflytjendur	0,97 (-1,73) ↓	
Íþróttir	1,41 (23,59) ↑	1,48 (22,08) ↑
Leikskóli	1,07 (4,79) ↑	1,10 (5,16) ↑
Skipulagsmál	0,96 (-2,59) ↓	0,92 (-5,10) ↓
Sorpmál	1,04 (2,38) ↑	1,08 (3,40) ↑
Tónlistarskóli	1,09 (5,58) ↑	1,14 (7,37) ↑
Unglingastarf	1,25 (14,58) ↑	1,23 (11,68) ↑
Viðhorf til svf alm		

Er þjónusta betri í fjölmennari svf.

Þjónusta	Öll svf	Öll svf nema RVK	Reykjavík
Aldraðir	0,93 (-4,41) ↓		↓
Ásýnd	0,92 (-4,63) ↓		↓
Dvalarheimili		1,05 (2,83) ↑	↓
Fatlaðir	1,13 (7,78) ↑	1,26 (12,46) ↑	↓
Fjárhagsvandi	0,96 (-2,65) ↓	0,94 (-2,81) ↓	↑
Grunnskóli	1,03 (2,15) ↑	1,04 (2,57) ↑	↓
Innflytjendur	0,97 (-1,73) ↓		↓
Íþróttir	1,41 (23,59) ↑	1,48 (22,08) ↑	↓
Leikskóli	1,07 (4,79) ↑	1,10 (5,16) ↑	↓
Skipulagsmál	0,96 (-2,59) ↓	0,92 (-5,10) ↓	↑
Sorpmál	1,04 (2,38) ↑	1,08 (3,40) ↑	↓
Tónlistarskóli	1,09 (5,58) ↑	1,14 (7,37) ↑	↓
Unglingastarf	1,25 (14,58) ↑	1,23 (11,68) ↑	↑
Viðhorf til svf alm			

Misheppnaðar sameiningar!?

- Það eru líka dæmi um misheppnaðar sameiningar
 - Fjallabyggð.

Takk fyrir

Hafðu samband!

Bjarki Þór Grönfeldt
bjarkig@bifrost.is

Vífill Karlsson
vifill@ssv.is

Rannsóknasetur í byggða- og sveitarstjórnarmálum

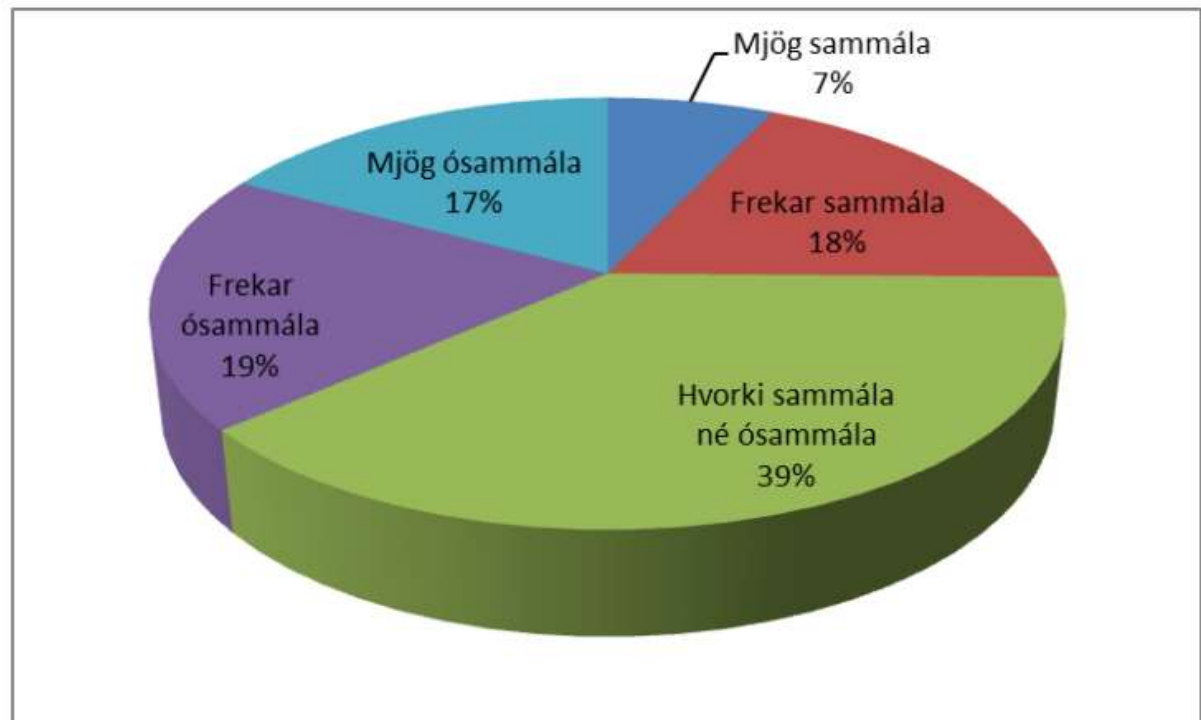
Inngangur (frh.)

- Skoðanakönnun 2013, í 8 nýlega sameinuðum sveitarfélögum og rúmlega 900 tóku þátt (Vífill Karlsson og Grétar Þór Eypórsson, 2014)
- Íbúar á jaðri nýsameinaðs sveitarfélags voru óánægðari með þjónustu sveitarfélagsins eftir sameiningu en þeir í og nærri miðju þess.
 - Íbúar fyrrum fámennis sveitarfélags, fjarri þjónustukjarna sameinaðs sveitarfélags og gjarnan nánast eingöngu dreifbýlissamfélag.
- En þýðir það nauðsynlega að þjónustan hafi ekki batnað við sameiningu í viðkomandi dreifbýlissamfélagi?
- Það er hugsanlegt að þjónustan hafi batnað bæði í miðju þess og á jöðrunum þó svo hún sé ennþá lakari á jöðrunum
- Það er árangur

Mér finnst þjónusta sveitarfélagsins hafa almennt batnað eftir að hið sameinaða sveitarfélag varð til.

- 8 sameiningar undir
- 911 svör bárust

Hvaða 8 sameiningar

Nýtt sveitarfélag	Sameining	Sameinuð sveitarfélög
Borgarbyggð	2005	Borgarbyggð, Borgarfjarðarsveit, Hvítársíðuhreppur, og Kolbeinsstaðahreppur
Dalabyggð	2006	Dalabyggð, Saurbæjarhreppur
Strandabyggð	2006	Hólmavíkurreppur og Broddaneshreppur
Norðurþing	2006	Húsavíkurbær, Kelduneshreppur, Öxarfjarðahreppur, Raufarhafnarhreppur
Fjallabyggð	2006	Ólafsfjarðarbær, Siglufjarðarkaupstaður
Þingeyjarsveit	2008	Aðaldælahreppur og Þingeyjarsveit
Langanesbyggð	2006	Þórshafnarhreppur og Skeggjastaðahreppur
Fjarðabyggð	2005	Fjarðarbyggð, Mjóafjarðahreppur, Fáskrúðsfjarðahreppur og Austurbyggð

Spurt nánar

- „Að hve miklu eða litlu leyti telur þú neðantalda þjónustu eða starfsemi sveitarfélagsins hafa batnað eða versnað í kjölfar sameininga (-r)“

Þjónustuliður / atriði	Meðaleinkunn	Miðgildi	Fjöldi svara
Refa- og minkaeyðing	2,17	1	452
Tengsl íbúa við kjörna fulltrúa	2,31	1	585
Möguleika mína á að hafa áhrif á ákvarðanatöku	2,35	2	575
Staða míns gamla sveitarfélags eða svæðis innan nýja sveitarfélagsins	2,45	2	589
Félagsheimili	2,51	2	561
Áhaldahús/verktakar	2,54	2	516
Félagslegar leigubúðir	2,67	2	459
Afrétta- og fjallskilamál	2,76	2	414
Útboð verklegra framkvæmda	2,78	2	434
Heilbrigðiseftirlit	2,82	2	559
Skipulags- og byggingarfulltrúi	2,93	2	521
Félagsmiðstöðvar	2,98	4	511
Vatns- og fráveitur	3,00	4	504
Félags- og skólaþjónusta	3,02	4	539
Þjónustubúðir aldraðra	3,02	4	479
Grunnskólar	3,04	4	592
Félagsleg þjónusta	3,04	4	504
Sorphirða	3,05	4	633
Forðagæsla	3,06	4	390
Dagvistun barna / leikskóli	3,18	4	564
Barnaverndarnefndir	3,19	4	417
Dvalarheimili aldraðra	3,19	4	521
Almannavarnir	3,20	4	489
Íþrótt- og æskulýðsmál	3,25	4	609
Tónlistarskóli	3,27	4	552
Hafnir	3,28	4	494
Rekstur safna	3,28	4	531
Félagsstarf aldraðra	3,36	4	525
Málefni fatlaðra	3,36	4	470
Gáma- og flokkunarstöðvar	3,39	4	625
Slökkvilið	3,40	4	579
Liðveisla og ferðaþjónusta	3,42	4	497

Versnaði, 12 þættir

Þjónustuliður / atriði	Meðaleinkunn	Miðgildi	Fjöldi svara
Refa- og minkaeyðing	2,17	1	452
Tengsl íbúa við kjörna fulltrúa	2,31	1	585
Möguleika mína á að hafa áhrif á ákvarðanatöku	2,35	2	575
Staða míns gamla sveitarfélags eða svæðis innan nýja sveitarfélagsins	2,45	2	589
Félagsheimili	2,51	2	561
Áhaldahús/verktakar	2,54	2	516
Félagslegar leigubúðir	2,67	2	459
Afrétta- og fjallskilamál	2,76	2	414
Útboð verklegra framkvæmda	2,78	2	434
Heilbrigðiseftirlit	2,82	2	559
Skipulags- og byggingarfulltrúi	2,93	2	521
Félagsmiðstöðvar	2,98	4	511

- Þar af 4 þættir sem varða ekki þjónustu með beinum hætti

Batnaði

- 20 þættir batna

Félagsmiðstöðvar	2,98
Vatns- og fráveitur	3,00
Félags- og skólaþjónusta	3,02
Þjónustuíbúðir aldraðra	3,02
Grunnskólar	3,04
Félagsleg þjónusta	3,04
Sorphirða	3,05
Forðagæsla	3,06
Dagvistun barna / leikskóli	3,18
Barnaverndarnefndir	3,19
Dvalarheimili aldraðra	3,19
Almannavarnir	3,20
Íþrótt- og æskulýðsmál	3,25
Tónlistarskóli	3,27
Hafnir	3,28
Rekstur safna	3,28
Félagsstarf aldraðra	3,36
Málefni fatlaðra	3,36
Gáma- og flokkunarstöðvar	3,39
Slökkvilið	3,40
Liðveisla og ferðaþjónusta	3,42

Þjónustuliður / atriði	Stóru	Litlu	Mismunur
Gáma- og flokkunarstöðvar	3,79	2,90	0,89
Slökkvilið	3,83	2,95	0,87
Hafnir	3,70	2,92	0,78
Staða míns gamla sveitarfélags eða svæðis innan nýja sveitarfélagsins	2,72	2,17	0,55
Sorphirða	3,29	2,75	0,54
Vatns- og fráveitur	3,24	2,74	0,50
Dagvistun barna / leikskóli	3,41	2,93	0,48
Rekstur safna	3,46	3,06	0,41
Félagsstarf aldraðra	3,49	3,14	0,35
Skipulags- og byggingarfulltrúi	3,07	2,75	0,32
Möguleika mína á að hafa áhrif á ákvarðanatöku	2,48	2,18	0,30
Heilbrigðiseftirlit	2,94	2,69	0,25
Tengsl íbúa við kjörna fulltrúa	2,41	2,16	0,25
Íþrótt- og æskulýðsmál	3,34	3,12	0,23
Félags- og skólaþjónusta	3,11	2,89	0,23
Félagsleg þjónusta	3,14	2,92	0,22
Áhaldahús/verktakar	2,61	2,41	0,20
Útboð verklegra framkvæmda	2,86	2,66	0,20
Barnaverndarnefndir	3,27	3,08	0,19
Liðveisla og ferðaþjónusta	3,52	3,33	0,18
Þjónustufbúðir aldraðra	3,09	2,92	0,17
Dvalarheimili aldraðra	3,25	3,09	0,16
Félagslegar leigufbúðir	2,73	2,57	0,16
Grunnskólar	3,09	2,94	0,15
Tónlistarskóli	3,33	3,20	0,12
Málefni fatlaðra	3,43	3,32	0,11
Félagsmiðstöðvar	3,00	2,93	0,08
Forðagæsla	3,06	3,04	0,01
Félagsheimili	2,50	2,49	0,01
Afrétta- og fjallskilamál	2,76	2,78	-0,02
Almannavarnir	3,15	3,27	-0,12
Refa- og minkaeyðing	2,04	2,26	-0,22

Þjónustuliður / atriði	Stóru	Litlu	Mismunur
Gáma- og flokkunarstöðvar	3,79	2,90	0,89
Slökkvilið	3,83	2,95	0,87
Hafnir	3,70	2,92	0,78
Staða míns gamla sveitarfélags eða svæðis innan nýja sveitarfélagsins	2,72	2,17	0,55
Sorphirða	3,29	2,75	0,54
Vatns- og fráveitur	3,24	2,74	0,50
Dagvistun barna / leikskóli	3,41	2,93	0,48
Rekstur safna	3,46	3,06	0,41
Félagsstarf aldraðra	3,49	3,14	0,35
Skipulags- og byggingarfulltrúi	3,07	2,75	0,32
Möguleika mína á að hafa áhrif á ákvarðanatöku	2,48	2,18	0,30
Heilbrigðiseftirlit	2,94	2,69	0,25
Tengsl íbúa við kjörna fulltrúa	2,41	2,16	0,25
Íþrótt- og æskulýðsmál	3,34	3,12	0,23
Félags- og skólaþjónusta	3,11	2,89	0,23
Félagsleg þjónusta	3,14	2,92	0,22
Áhaldahús/verktakar	2,61	2,41	0,20
Útboð verklegra framkvæmda	2,86	2,66	0,20
Barnaverndarnefndir	3,27	3,08	0,19
Liðveisla og ferðaþjónusta	3,52	3,33	0,18
Þjónustuíbúðir aldraðra	3,09	2,92	0,17
Dvalarheimili aldraðra	3,25	3,09	0,16
Félagslegar leiguíbúðir	2,73	2,57	0,16
Grunnskólar	3,09	2,94	0,15
Tónlistarskóli	3,33	3,20	0,12
Málefni fatlaðra	3,43	3,32	0,11
Félagsmiðstöðvar	3,00	2,93	0,08
Forðagæsla	3,06	3,04	0,01
Félagsheimili	2,50	2,49	0,01
Afrétta- og fjallskilamál	2,76	2,78	-0,02
Almannavarnir	3,15	3,27	-0,12
Refa- og minkaeyðing	2,04	2,26	-0,22

Þjónustuliður / atriði	Stóru	Litlu	Mismunur
Gáma- og flokkunarstöðvar	3,79	2,90	0,89
Slökkvilið	3,83	2,95	0,87
Hafnir	3,70	2,92	0,78
Staða míns gamla sveitarfélags eða svæðis innan nýja sveitarfélagsins	2,72	2,17	0,55
Sorphirða	3,29	2,75	0,54
Vatns- og fráveitur	3,24	2,74	0,50
Dagvistun barna / leikskóli	3,41	2,93	0,48
Rekstur safna	3,46	3,06	0,41
Félagsstarf aldraðra	3,49	3,14	0,35
Skipulags- og byggingarfulltrúi	3,07	2,75	0,32
Möguleika mína á að hafa áhrif á ákvarðanatöku	2,48	2,18	0,30
Heilbrigðiseftirlit	2,94	2,69	0,25
Tengsl íbúa við kjörna fulltrúa	2,41	2,16	0,25
Íþrótt- og æskulýðsmál	3,34	3,12	0,23
Félags- og skólaþjónusta	3,11	2,89	0,23
Félagsleg þjónusta	3,14	2,92	0,22
Áhaldahús/verktakar	2,61	2,41	0,20
Útboð verklegra framkvæmda	2,86	2,66	0,20
Barnaverndarnefndir	3,27	3,08	0,19
Liðveisla og ferðaþjónusta	3,52	3,33	0,18
Þjónustuíbúðir aldraðra	3,09	2,92	0,17
Dvalarheimili aldraðra	3,25	3,09	0,16
Félagslegar leiguíbúðir	2,73	2,57	0,16
Grunnskólar	3,09	2,94	0,15
Tónlistarskóli	3,33	3,20	0,12
Málefni fatlaðra	3,43	3,32	0,11
Félagsmiðstöðvar	3,00	2,93	0,08
Forðagæsla	3,06	3,04	0,01
Félagsheimili	2,50	2,49	0,01
Afrétta- og fjallskilamál	2,76	2,78	-0,02
Almannavarnir	3,15	3,27	-0,12
Refa- og minkaeyðing	2,04	2,26	-0,22